

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Suriyeli Kadınlarla Yapılan Evliliklerin Medyadaki Görünümü: Sosyal Hizmette Savunuculuk için Bir Çağrı

*Media Reflections of Marriages with Syrian Women: A Call for Advocacy in Social Work*Nurgül CERTEL¹, Reyhan ATASÜ TOPÇUOĞLU²

¹ Arş. Gör. Kocaeli Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü,
nurgul.certel@kocaeli.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-6513-1613

² Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi,
İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü,
ratasu@hacettepe.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-9635-7578

Başvuru: 05.11.2021
Kabul: 11.04.2022

Atıf:
Certel, N. ve Atasü-Topçuoğlu, R.
(2022). Suriyeli kadınlarla yapılan
evliliklerin medyadaki görünümü:
Sosyal hizmette savunuculuk için bir
çağrı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*,
33(2), 537-562.
DOI:10.33417/ tsh.1019481

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Suriye göçü sonrası Suriyeli kadınlarla evlilik söyleminin medyada nasıl ele alındığını anlamaya çalışmak ve bu doğrultuda yapılacak sosyal hizmet uygulamalarını ele almaktır. Çalışmada, nitel araştırma deseni ile içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın verilerini, 2011 yılı ile 2020 yılları arasında yerel (48 haber) ve ulusal (91 haber) gazetelerde internet haber kanallarında yer alan toplamda 139 yazılı haber oluşturmaktadır. Veriler ATLAS.ti nitel veri analiz programında analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları üç ana temada ele alınmıştır: (i) araştırmanın bulgularına göre Suriyeli kadınların karşılaştığı cinsiyet temelli sorunların birçoğu ve maruz bırakıldıkları şiddet medyada kavramsal torba olarak evlilikler üzerinden üstü örtülü bir biçimde ifade edilmektedir; (ii) evliliğin taraflarının temsili temasında, haber içeriklerinde evliliğin taraflarının yanlış temsil edildiği, Suriyeli kadınların "aile birliğini bozan" ve "tehdit" gibi kavramlarla tanımlandığı gösterilmektedir; (iii) haber sunumunda başvurulan kaynaklarda evliliklerin özneleri olarak Suriyeli kadınlara başvurulmadığı kadınların madunlaştırılarak evliliklerin aktarıldığı görülmüştür. Medyadaki eril taraflı dilin göçmen kadınları ötekileştirdiği beş söylemsel manevra deşifre edilmiştir. Kamunun bakış açısını şekillendirmede etkin rol alan medyanın söylemindeki Suriyeli kadınlara yönelecek ayrımcı dili görmek bu bağlamda sosyal hizmette etkili savunuculuk yapabilmek adına önemlidir.

Anahtar kelimeler: Suriyeli kadınlar, göç, evlilik, sosyal hizmette savunuculuk, medya analizi

ABSTRACT

This study aims to understand how the discourse of marriage with Syrian women after the Syrian migration is handled in the media and to address the social work practices to be carried out in this direction. In the study, content analysis was carried out with a qualitative research design. The research data consists of 139 written news that appeared on internet news portals in local (48 news) and national (91 news) newspapers. The data were analyzed in ATLAS.ti qualitative data analysis program.

The findings of the study were discussed under three main themes denoting that, firstly, many of the gender-based problems faced by Syrian women and the violence they are exposed to are named by the media as marriage. The representation of men, Turkish and Syrian women, are biased; Syrian women are stigmatized as a threat to men and family. Thirdly, the media does not refer to Syrian women as news sources and hence subordinates them. The study deciphered five discursive maneuvers in the masculine discourse of the media that marginalizes immigrant women. For increasing the sensitivity and advocacy capacity of social workers working with immigrants, it is essential to see the discriminatory media discourse towards Syrian women because media plays an active role in shaping the public's perspective and prejudices.

Keywords: Syrian women, migration, marriage, advocacy in social work, media analysis

GİRİŞ

Türkiye’de 2011 Suriye göçünden sonra Suriyeli göçmen kadınların¹ deneyimleri ve karşılaştıkları zorluklar birçok akademik çalışmanın ve medyanın odak konusu olmuştur. Kadınların sosyal hayatını, göç ettikleri ülke ile ilişkilerini etkileyen konuların başında karşılaştıkları cinsiyete dayalı şiddet gelmektedir. Genç ve Öztürk (2016) Türkiye’ye göç eden Suriyeliler üzerine yapılmış araştırmaları ve raporları toplumsal cinsiyet perspektifi ile değerlendirmiş ve kadınların cinsiyet temelli şiddet, ayrımcılık ve istismar gibi sorunlarla, geldikleri yerlerle bağ kurma sürecinde eğitim, iş, barınma konusunda güçlüklerle karşılaştıklarını ve ataerkil yapının kadınlar üzerinde kurduğu baskı ile de mücadele etmek zorunda kaldıklarını tespit etmişlerdir (Genç ve Öztürk, 2016, s.85).

Literatürde göçe karar verme, göç edebilme, gidilen yerde tutunma, insanları ve kültürleri taşıyan ulusötesi ağların kurulmasında evlilik ve aile bağlarına dikkat çekilmektedir (Faist, 2000). Kadınların göç sürecindeki deneyimlerini analiz eden kimi çalışmalar bunu kadınların evlilik pratikleri üzerinden ele almışlar ve göç ettikten sonra gerçekleşen evlilikler ya da göç edebilmek için gerçekleşen evlilikler üzerine farklı boyutlarıyla değerlendirmeler yapmışlardır (Pariwala ve Uberoi, 2008; Williams, 2010). Suriyeli kadınların Türkiye’ye göç ettikten sonra ülkeye entegrasyon sürecinde bağ kurma yolu olarak evliliği tercih ettiklerine ilişkin çeşitli çalışmalar mevcuttur (Gönül, 2020; Akyüz ve Tursun, 2019; Kaya, 2017). Bununla beraber kadınların evlenme sürecinde ve sonrasında karşılaştıkları güçlükleri, maruz kaldıkları şiddeti aktaran araştırmalar da yapılmıştır (Karakaya, 2019; AFAD Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar Raporu, 2014). Kadınların karşılaştıkları cinsiyet temelli sorunların başında erken yaşta zorla evlendirilmeler, çok eşli evlilikler dahil resmi olmayan evliliklerin geldiği görülmektedir.²

Bu çalışmada medyada Suriyeli kadınların evlilikleri olarak ifade edilen fakat incelendiğinde pek çoğu cinsiyete dayalı şiddetin örneği olan haberlerin nasıl ele alındığı anlaşılacak istenmektedir. Resmi tanımı itibarıyla evlilik olarak kabul edilmeyecek pek çok durumun evlilik olarak anlatılıyor olması üzerine, göçmen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddeti kamusal söylemde görünmez kılan ve meşrulaştıran genel geçer kalıpları anlamamanın bir aracı olarak bu çalışma yapılmıştır. Kadınların karşılaştıkları sorunları tespit etmek çözüm yolları geliştirmenin önemli ayaklarından birisidir, Suriyeli göçmen kadınların kamusal söylem içinde ne gibi imajlar ve ana fikirler üzerinden gündeme geldiğini bilimsel olarak tespit etmek, bu söylemde olabilecek ayrımcı dili tespit etmek, sosyal hizmet bilimi açısından gereklidir. Çünkü, bu çaba göçmen kadınların hali hazırda nasıl bir sosyal ortamda olduklarını ve “ev sahiplerinin” algısında ne gibi stereotiplerle kuşatılmış olduklarını görmemizi sağlar. Atasü-Topçuoğlu (2019) ikincil koruma altındaki Suriyelilere vatandaşlık

¹ Savaştan kaçarak Türkiye’ye gelen pek çok Suriyeli bugün Türkiye’de kayıtlı ve geçici koruma statüsüne sahiptir. Bunun yanında kayıtlı olmayanlar da mevcuttur. Bu çalışmada Suriyeli göçmenler kavramını hem kayıtlı hem de kayıtsız olanları kapsayan şemsiye kavram olarak kullanıyoruz.

² Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2016), Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması

verilmesine odaklanan medya söylem analizinde, farklı siyasi görüşlerdeki yayınların ortak noktasının insan hakları kavramlarını ve hak temelli tartışmayı dışarda bırakmak olduğunu göstermektedir. Suriyeli kadınlar ve evlilik gibi spesifik bir yerden konuyu ele almak göç, mültecilik, kadınlık, yoksulluk ve ataerkil söylem üzerinden çok katmanlı ve kesişimsel biçimde ayrımcı tema ve önkabulleri görmemizi sağlayacaktır. Sosyal hizmet uzmanlarının kamusal tartışmadaki kalıp yargıları fark etmeleri göçmenlere yönelik mesleki öz-farkındalık ve duruş geliştirmeleri, aynı zamanda mesleğin gereği olan savunuculuk faaliyeti ile ayrımcılıklara karşı mücadele edebilmeleri gereklidir. Bu anlamda kamusal tartışmaların yazılı kayıtları olan medyanın analiz edilmesi önemlidir.

Suriyeli Kadınlarla Evlilikler İngesinin Barındırdıkları

2011 sonrası Türkiye'ye göç eden Suriyeli kadınların evlilik ile nihayetlenen veya evlilik olarak ifade edilen deneyimleri üzerinde durulması gereken meselelerden biridir. Göçmenlerin evlilik deneyimleri genel olarak literatürde entegrasyonun bir parçası ya da göç edebilmenin bir aracı olarak ele alınmaktadır (Pariwala ve Uberoi, 2008; Williams, 2010); fakat Suriyeli kadınların Türkiye'ye göçü sonrası evlilik deneyimleri olarak ifade edilen durumlarda ciddi bir kavramsal bulanıklık olduğu dikkati çekmiştir.

Türk Medeni Kanunu evliliği iki kişinin hukuken tanınan birleşmesi olarak tanımlamış ve iki taraftan birinin rızasının olmadığı, ya da taraflardan birinin evlenmeye zorlandığı ya da eşlerden birinin evlenme sırasında zaten başkası ile evli olduğu durumları ise batıl olan evlilikler olarak tanımlamıştır.³ Bu tanım evliliğin sınırlarını net bir şekilde çizmiş olsa da Suriyeli kadınların Türkiyeli erkeklerle birlikteliklerinde ve sonrasında maruz bırakıldıkları cinsiyet temelli sorunların bütününe "evlilik" adı ile ifade edilerek meselenin üstünün örtüldüğü düşünülmektedir. Bu kavramsal bulanıklık evlilik ile zorla evlilik (forced marriage) kavramlarının sınırlarının birbirinden dikkatlice ayrılması gerektiğini göstermektedir. Suriyeli mültecilere yönelik Lübnan'daki çalışmalar (Cherri vd. 2017; Bartels vd. 2017) bu topluluklarda zorla evliliklerin ve kız çocuklarının erken evliliklerinin yaygın, iltica öncesine göre daha küçük yaşta ve daha sık görüldüğünü, bu konuda mülteciler arasında duyarlılığın düşük olduğunu, göç edilen bölgede kadın ve kız çocuklarının cinsiyet temelli şiddet ve tacizle karşılaşması riskinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Tarafların özgür iradesi ve yasal çerçevede yapılan gruplar arası evlilik entegrasyonunun bir göstergesidir; ancak Suriyeli kadınların Türkiyeli erkeklerle "evlilikleri" pratiklerinde dikkat çeken sorun bu evliliklerin yasal olmayışı ve erken yaşta zorla evlilikler üzerinden kız çocuklarının istismar ediliyor olmasıdır. Suriye'den gelen kitlesel göçten sonra Türkiye'de Suriyeli kadınlarla "evliliklerin" arttığı, özellikle kadınların kimi araçlar üzerinden erkeklerle ikinci, üçüncü eş olarak para karşılığı evlendirildikleri, erken yaşta ve zorla evlendirildiklerine ilişkin bilgiler, haberler ve çeşitli

³ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

araştırmalarda saptanmıştır. Göçün hızla arttığı 2014-15 yıllarında⁴ yapılmış olan araştırmalarda bu sorunun yaygınlaşmaya başladığına ilişkin veriler paylaşılmıştır. Mazlum-der Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu (2014) Suriyeli kadınların erken yaşta evlilikler ya da çok eşli evlilikler yapmaya zorlandıklarını saha araştırmalarının verileriyle tespit etmiş; örneğin, raporda Şanlıurfa'da bir sivil toplum kuruluşu temsilcisi ile yapılan görüşmede Suriyeli kadınlarla dini nikahla ikinci, üçüncü eş olarak yapılan evliliklerin yaygınlaşmaya başladığı ifade edilmiştir. Raporun dikkat çekici verilerinden biri de bu evliliklerin Türkiye'nin sadece sınır illerinde değil ülkenin her yerinden erkeklerin bu evlilikleri organize etmek üzere çalışan komisyonculara ulaşmalarıyla gerçekleştiği verisidir. AFAD (2014) Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu da yine kamp dışında yaşayan kadınların sıklıkla karşılaştıkları sorunlardan birinin erken yaşta zorla evlilikler ve çok eşli evlilik olduğunu saptamaktadır.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı'nın (ORSAM-TESEV) 2015 yılında birlikte yürüttükleri Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri araştırmasında, Türkiye'nin birçok ilinde yerel yetkililer ve Suriyeliler ile görüşmeler yapılmış, sonuçta yaşlı veya genç, bekar ya da evli Türk erkeklerin genç Suriyelilerle "evlenmesinin" göçmen kız çocukları ve kadınlar açısından ciddi sorunlara neden olduğu ifade edilmiştir. Bu raporlarda, Suriyeli kadınların Türkiye'ye göçü sonrası yaşadıkları sorunlarının büyük bir kısmının Türkiye'de yapılan evlilikler üzerinden oluştuğu ya da evliliklerin kadınları istismar etmenin birer aracına dönüştüğü görülmektedir. Raporlarda Suriyeli kadınların yaşlarına ve rızalarına bakılmaksızın kendilerinden yaşça çok büyük Türkiyeli erkeklerle evlendirildikleri, çok eşli evliliklerin artmaya başladığı ifade edilmiştir.

Suriyeli kadınların göç sonrası Türkiye'de yaptıkları evliliklerin boyutları medyaya da yansımış ve bu duruma kimi medya analizi çalışmaları değinmiştir. Bu araştırmalar da kadınların bu süreçte evlilikler üzerinden şiddete maruz bırakıldıklarını ortaya koymaktadır. Elmas ve Paksoy (2020) Suriyeli mülteci kadınların basında temsilleri üzerine yaptıkları araştırmada farklı siyasi tutumları olan gazetelerin 2011 ve 2018 yılları arasındaki haberlerini incelemiş ve kadınlar hakkında en çok sırasıyla "cinayet, entegrasyon, kumalık, para karşılığı evlilik, dolandırıcılık ve fuhuş" haberleri olduğunu tespit etmişlerdir.

Suriyeli kadınlarla ilgili yapılan haberlerin içeriğine eş olarak karşılaştıkları sorunların hangi bağlamda sunulduğu da önemlidir. Narlı, Özaşçılar ve Turkan İpek (2020) 2013 yılı içinde yerel ve ulusal basında Suriyeli kadınların nasıl temsil edildiği ve toplumsal cinsiyet temelli sorunlarının medyadaki temsili üzerine yaptıkları araştırmada Suriyeli kadınların erken yaşta ve zorla evlendirilmeleri sorununun dikkati çeken bulgular arasında olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmacılar bazı örnek haberlerde Suriyeli genç kızların ikinci eş olarak zorla evlendirildiklerini ve bu süreçte yaşlarına, güzelliklerine ve bekaretlerine göre değişen fiyatlarla takas edildiklerini bildirmiştir.

⁴ <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf>

Yukarıda bahsi geçen her iki medya analizi de Suriyeli kadınların sıklıkla karşılaştıkları sorunun erken yaşta zorla evlendirilmeler, para karşılığı evlendirilmeler ve çok eşlilik olduğu ve kadınların yaşadıkları bu insan hakları ihlallerinin medyada cinsiyetçi bir dille ifade edildiğini göstermektedir. Elmas ve Paksoy'un (2020) çalışmasında kumalık konusunun gazetelerde nasıl ele alındığı da incelenen temalardan biri olmuş ve araştırmacılar, araştırma evreninde yer alan kimi gazetelerde bu konunun hiç ele alınmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, bu konuyu ele alan gazetelerin ise ya Suriyeli kadınları birer tehdit olarak sunan, Türkiye'deki evliliklerin bozulmasına ve boşanmalara sebep olarak gösteren ya da Suriyeli kadınların mecbur kalarak bu evlilikleri gerçekleştirdiklerini anlatan, kadınları mağdur olarak sunan bir dille haberlerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Narlı, Özaşçılar ve Turkan İpek'in (2020) çalışmalarında da medyada Suriyeli kadınların evliliklerinin bir kriz olarak belirtildiği ve Türkiyeli kadınların da bu duruma öfkeli olduklarının ifade edildiği görülmüştür.

Medyanın herhangi bir meseleyi haberleştirmesi kadar bunu nasıl haberleştirdiği de önemli bir konudur. Kolukırık (2009) medyanın mülteci ve sığınmacılar konusunda kamuoyu oluşturma rolünün önemine dikkat çekerek özellikle ulusal ve yerel yayınların mültecilere yönelik politikaların belirlenmesinde etkin rol aldıklarını vurgulamıştır. Suriyeli kadınların göç sonrası evlilikler üzerinden ifade edilen deneyimlerinin medyada nasıl temsil edildiği medyanın kamuoyu üzerindeki etkileri dikkate alınarak üzerinde durulması gereken bir meseledir. Yukarıda örnekleri verilen araştırmalarda Suriyeli kadınların karşılaştıkları zorlukları kadınların yarattığı bir zorluk gibi ifade eden haberlerin kamunun Suriyeli kadınlara yönelik tavrını belirlemedeki etkisi ve medya dilinin kadın sorunlarını anlatırken kullandığı manevra alanları göz önünde bulundurulmalıdır.

Kitle iletişim araçları özellikle iktidarın kullanımında belli düşüncelerin üretilmesi, belli düşüncelerin marjinalleştirilmesi ya da ırkçı düşüncelerin oluşturulmasında işlev görürler (Van Dijk, 2005: 361; akt: Doğanay ve Keneş, 2016). Suriyeli mültecilerin Türkiye mediasındaki temsili üzerine Nas'ın (2016) yaptığı analizde mültecilere yönelik ırkçı tutuma cinsiyetçi tutumun da eşlik ettiği bunun da kendini en çok Suriyeli kadınların savaş sonrası sınır kentlerde çeşitli pazarlıklarla satıldıkları üzerine olan haberlerde gösterdiğini, haberlerin dilinde kadınların ticari bir anlaşmanın ürünü gibi ifade edildiklerini belirtmiştir. Kadınlara yönelik cinsiyetçi söylemin yeniden üretildiği ve kadınların yaşamlarının öznesi olduğu gerçeğinin göz ardı edildiği haberlerin Suriyeli kadınlara yönelik belli düşüncelerin üretilmesine sebep olacak ayrımcı tutumları beslemesi ihtimali söz konusudur.

Elmas ve Paksoy (2020), Suriyeli kadınların hangi kelimelerle temsil edildiğini incelemiş ve çalışmalarının nihayetinde ilk olarak "mağdur", "çaresiz" ve "zavallı" olarak; ikinci olarak ise "yuva yıkan", "huzur bozan" ve "toplumun aile yapısını bozan" kişiler olarak, üçüncü olarak ise "dilenci", "hırsız", "dolandırıcı" ve "katil" olarak temsil edildikleri görülmüştür. Bu anlamda yapılmış olan medya çalışmaları bize Suriyeli kadınlarla ilgili yaratılmaya çalışılan algının "mağduriyet, tehdit ve dolandırıcılık" kavramları etrafında dolaştığını göstermektedir.

Medyanın kamuoyu üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda göçmenlerle ve mültecilerle ilgili haberlerin nasıl bir dil kullanımı ile ifade edildiği ayrı bir önem taşıyor. Göçmen ve mültecilerin karşılaşabileceği yaygın ayrımcı söylemler kimi zaman ırkçı bir tavırdan beslenirken, kesişimsellik sonucunda göçmen kadınların karşılaşacağı tavırlar ırkçılığa ek olarak cinsiyetçi de olabilecektir. Bu anlamda göçmen kadınların medyadaki temsilleri de maruz kalabilecekleri ayrımcı tavırlar itibariyle dikkat çeken önemli konulardan biri olmuştur. Şener, Çavuşoğlu ve Irklı (2020) medyanın cinsiyetçi yapısının temel nedenlerinden birini kadın bakış açısını yansıtmayan erkek egemen zihniyetle üretiliyor olması olarak açıklamaktadırlar.

Yukarıda incelenen alanyazında görüldüğü üzere Suriyeli kadınlar, Türkiye'ye göç sürecinde ve sonrasında zorla evlendirilmeler, çocuk yaşta evlilikler, çok eşli evlilikler, para karşılığı evlilikler gibi ciddi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu sorunların evlilik kavramı yerine şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, insan hakları ihlali kavramları odağında ele alınması gerekmektedir. Oysa hem alan yazın çalışmaları hem de incelediğimiz haberler göstermektedir ki, medya dilindeki evlilik kavramı bu konuların üzerini örten, kavramsal bulanıklık yaratan bir söylemsel manevradır. Arendt, Sorel (1961)'in "şiddet hâlâ hayli karanlıktadır" sözünü iktidarın şiddet üzerinden dışavurumunu ele almak konusundaki isteksizliğin devam ettiğini belirtirken kullanır (Sorel 1961, s.60; Akt: Arendt, 2018, s.45). Kadınların maruz bırakıldıkları şiddetle ilgili bu kavramsal bulanıklık da şiddetin, ona doğrudan işaret eden kelimelerle adlandırılmadığının bir örneğidir. Sessizlik ve kavramsal bulanıklık, şiddetin söylemsel olarak üzerinin örtülmesi işlevini görmektedir. Şiddetin bireyler ya da topluluklar tarafından adının konulmaması, onun devam etmesi ve şiddete uğrayanların duyarsızlık vasıtasıyla sürekli bir ayrımcılığa maruz kalması anlamına gelir. İşte bu nedenlerle, Suriyeli kadınların "evlilikleri" kamusal söyleminin analizi, sosyal hizmet alanında emek veren meslek elemanları ve bilim insanlarına her türlü ayrımcılığa karşı mücadelede önemli bir düşünce egzersizi sağlayacaktır. İlâveten, bu çalışma ile Suriyeli kadınların medyada "evlilik" deneyimleri üzerinden ifade edilen sorunlarının neleri kapsadığını göstermek kamusal alandaki etkisi büyük olan medyanın üzerini örttüklerinin açığa çıkmasına katkı sağlayacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışma Suriyeli kadınlarla yapılan şiddetin ve istismarın bir aracına dönüşen "evliliklerin", medyada nasıl ele alındığını anlamaya çalışmak amacıyla başladı. Bu nedenle ilk olarak belirli ulusal gazeteler ele alınıp bu konunun hangi gazetelerde nasıl ele alındığı incelenmek istendi. Öncelikle birbirinden farklı politik spektrumdan basılı yayını olan ulusal gazeteler incelendi ve fakat her gazetenin kıyaslama yapacak sayıda bu konuda haber yayını olmadığı görüldü. Farklı temsilleri belirlemek için gazetelerin farklı sermaye gruplarından olması da bir kriter olarak ele alındı ve yine benzer şekilde yeterli sayıda habere rastlanmadı. Bu durum, Suriyeli kadınlarla ilgili çok çarpıcı olan bu meselenin medyanın dikkatini neden çekmediği sorgulamasıyla beraber çalışmanın yöntemi konusunda izlenecek yolu belirleyen en önemli dinamiklerden biri olmuştur. Bauman (2019) kamuoyu ile medyanın mültecilerden bıkkınlık konusunda iş birliği içinde olduğunu ifade ederek gün geçtikçe mültecilerin karşılaştığı sorunların medyada haber niteliği taşımayan bir sorun gibi ele

alınışını eleştirir. Bauman bu durumu şu şekilde tanımlar: “Ne yazık ki şokların kaderi normalliğin rutinine dönüşüyor; kendini tüketen, gözden kaybolan ve unutulma örtüsüne sarılarak vicdanlardan kaybolan ahlaki paniğin rutinine” (Bauman, 2019, s.10). Bu çalışmada Suriyeli kadınların göç sonrası karşılaştıkları güçlüklerden biri olan zorla evlendirilme, erken yaşta evlendirilmeler ve ikinci, üçüncü eş olarak para karşılığı evlendirilmeleri gibi dikkat çekici bir konunun medyanın gündeminde olmayışı bu konunun da normalliğin rutinine dönüştüğü endişesi yaratmaktadır. Akkaya ve Kam (2017) ise bu durumu göç ve sınırları aşma durumu üzerinden açıklamış göç etmenin ülkelerin sınırlarının ihlali anlamına gelmesi nedeniyle göçmenlerin “ahlaki paniğin” hedefi olabileceklerini belirtmişlerdir. Özellikle sınır geçme eylemini gerçekleştiren kadınlar olduğunda kadın olmanın kabul edilebilir sınırlarını da aşmış olarak değerlendirilecekleri için mülteci kadınlar ayrıca tehdit olarak değerlendirilebilecektir (Akkaya ve Kam, 2017).

Sosyal hizmet açısından bu çalışmayı yapmamızın bir nedeni de şudur: Suriyeli kadınlar için tehdit olabilecek durumların Suriyeli kadınları tehdit olarak gösterecek bir biçimde dillendirilmesinin ve değerlendirilmesinin irdelenmesi gerekmektedir. Bauman (2019, s.10) ahlaki panik kavramını “toplumsal refahı tehdit eden bir kötülük olduğuna dair, çok sayıda insan arasında yayılan korku hissi” olarak tanımlamıştır, bu tanımdan yola çıkarak Suriyeli kadınlarla ilgili yapılan haberlerin var olanın değişmesi veya tehlikede olması mesajı taşınması bakımından yarattığı korkuyu dikkate almak gerekir.

Mülteci kadınlarla ilgili haberler medyaya az yansımakta ve bu sınırlı haberler de kadınlara yönelik ayrımcılığı pekiştirecek nitelikte olmaktadır. Doğanay ve Keneş (2016) yazılı basında Suriyeli mültecilerin hangi söylemlerle ele alındıklarına ilişkin yaptıkları çalışmalarında 2011 ve 2014 yılları arasında toplam 1022 haberi incelemişlerdir ve bu haberlerden sadece 32’sinin kadın ve çocukların durumu hakkında olduğunu belirterek analiz için seçmiş oldukları dört yıllık zaman diliminde mülteci kadınların maruz bırakıldıkları şiddeti konu olan taciz, tecavüz, fuhuş ve kumalık olarak da adlandırılan çok eşli evliliklere ilişkin haber sayısının sadece 7 olduğunu görmüşlerdir. Yazarlar 1022 haber arasında mülteci kadınların karşılaştıkları şiddetin sadece 7 kez haberleştirilmiş olmasını medyanın kadınları görme konusundaki isteksizliğini gösterdiğini belirtmişlerdir (Doğanay ve Keneş, 2016). Medyanın toplumsal cinsiyet modellerini aktaran ve yeniden üreten rolü ile cinsiyetçi yapısını göz önünde bulundurduğumuzda kadınların medyada temsilinin azlığı, aynı zamanda nasıl temsil edildikleri ve hegemonik erkeğin yeniden inşa edilişi dikkate alınmalıdır (Şener, Çavuşoğlu ve Irklı, 2020).

Bu çalışmada belirli yayın organları üzerinden yeterli sayıya ulaşmanın zor olması nedeniyle hem yerel hem ulusal gazetelerin birlikte alınmasına karar verilmiştir. Araştırmanın temel amacı Suriyeli kadınlarla yapılan “evliliklerin” nasıl ele alındığını aynı zamanda hangi toplumsal cinsiyete dayalı şiddet uygulamalarının “evlilik” olarak adlandırıldığını ve anlatıldığını anlamaya çalışarak, bu

konunun medyada yer edinemeyişini, medyanın göçmen kadınların sorunlarının haberleştirilmesi konusundaki ilgisizliğini görünür kılmak olmuştur.

Bu çalışmanın temel sorusu Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklerin medyada nasıl yer edindiğidir.

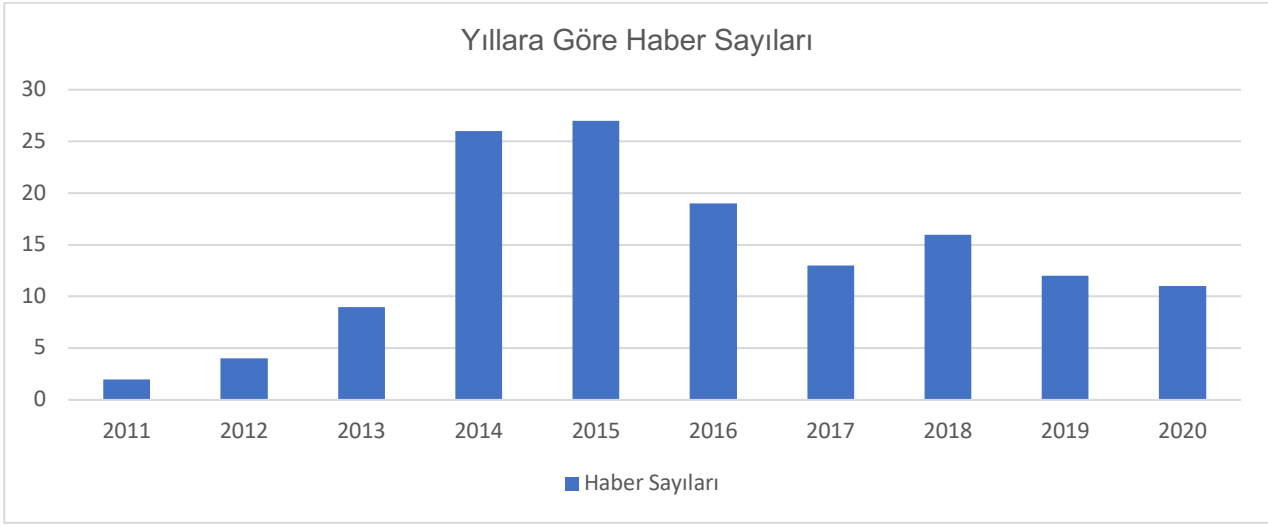
Araştırmada yanıtı aranacak sorular:

- Suriyeli kadınlarla yapılan “evlilikler” medyada nasıl ele alınmaktadır?
- Suriyeli kadınların hangi deneyimleri “evlilikler” üzerinden anlatılmıştır?
- Haberler hangi temalarla öne çıkmıştır?
- Haberlerde bilginin kaynağı olarak nerelere/kimlere başvurulmuştur?

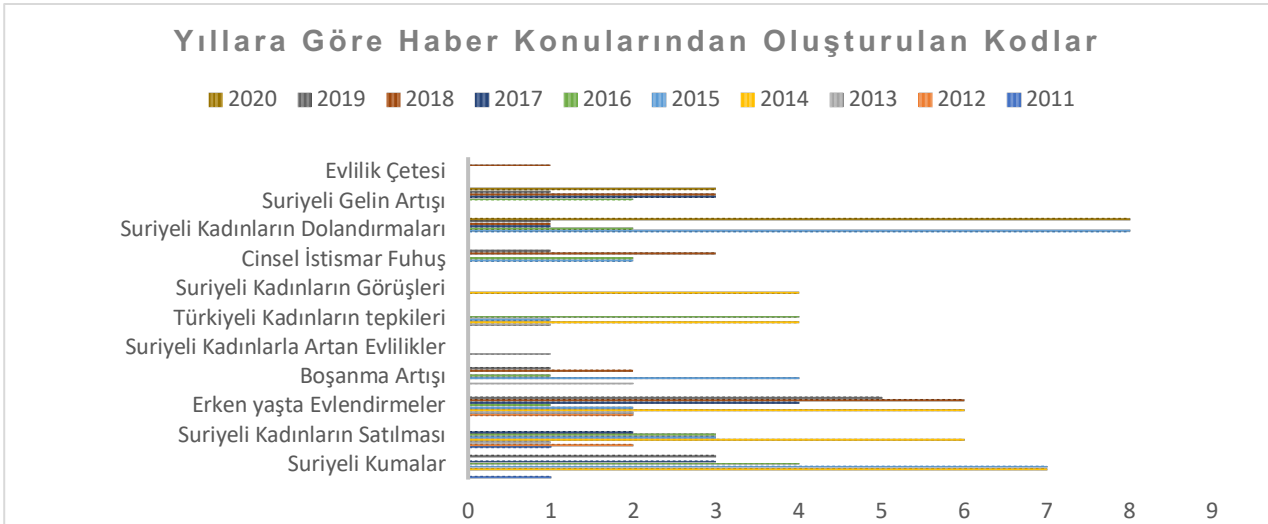
Konunun gazetelerde yeter düzeyde ele alınmaması nedeniyle taramada tarih aralığı olarak 01.04.2011-31.12.2020 (2011 yılı Nisan ayı Türkiye’ye Suriye göçünün başladığı ay olması itibarıyla seçilmiştir) tarihleri belirlenmiştir. Taramada kullanılan anahtar kelimeler “Suriyeli kadınlar, Suriyeli kızlar, Suriyeli kumalar, Suriyeli gelinler, Suriyeli çocuk gelinler ve çocuk gelinler” olmuştur. Bu anahtar kelimelerle ilk dökümden ulaşılan haber sayısı 15829 iken bağlama uygun elemeler sonucu 139 habere ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında analiz için 48 yerel gazeteden ve 91 ulusal gazeteden olmak üzere toplam 139 habere ulaşılmıştır. Yayınlar içinde 2 yerel gazeteden 2 ulusal gazetenin olmak üzere 4 köşe yazısına ulaşılmış, köşe yazıları da çalışmaya dahil edilmiştir. Haberlerine ulaşılan yerel gazeteler Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Hatay, Bursa iken ulusal gazeteler Hürriyet, Milliyet, Sözcü ve Haber Türk’tür. İncelenen haberlerin başlıkları ve giriş bölümlerinde Suriye göçü sonrası Suriyeli kadınlarla gerçekleşen “evlilikler” konusunun işlenip işlenmediğine bakılarak haberlerin elemesi yapılmıştır. Araştırmanın önemli sınırlılıklarından biri yerel gazetelerin e-arşiv sisteminin olmaması nedeniyle bütün yılların haberlerine erişilememiş olmasıdır.

Haberlerin 2014, 2015 ve 2016 yıllarında diğer yıllara göre sayıca ve görece fazla olduğu görülmüştür. Bu durumda Suriye göçünün Türkiye’deki seyrinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Göçün ilk iki yılında göç hareketine ilişkin değerlendirmeler “misafir” ifadesinin gölgesinde şekillenirken Suriye’deki savaşın uzun bir süre daha devam edeceğinin ve bunun göç hareketine yansıtılmasının anlaşılmasıyla birlikte bu süreç farklı bakış açılarıyla değerlendirilmeye başlanmıştır. İçduygu (2017)’nin belirttiği gibi 2014 yılının sonlarında “misafir” söyleminin yerini “geçici koruma yönetmeliği”ne bırakmasıyla Suriyeli mülteciler konusu farklı bir boyutta ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle 2013-2015 yıllarında Suriye’den gelen göç dalgasında yaşanan ani artış ile bu dönemde medyada da Suriyeli mültecilere ilişkin haberlere diğer yıllara kıyasla daha sık rastlandığı görülmektedir.

Yıllara göre haber sayıları ve bu yıllarda haberlerin konularına göre oluşturulan kodlar aşağıdaki grafiklerde sunulmuştur.

Şekil 1. Yıllara göre haber sayıları

Şekil 2. Her yılın haberlerinde ortaya çıkan kod sıklığı

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, içerik analizi Atlas-Ti nitel araştırma analiz programı ile yapılmıştır. İçerik analizinde, analize tabi tutulacak metin seçildikten sonra metnin nasıl ve hangi bağlamda oluşturulduğu, metni kimlerin oluşturduğu, nasıl sunulduğu incelemeye alınır ve bu metinden yapılabilecek çıkarımların neler olabileceği üzerine çalışılır (Kümbetoğlu, 2020, s. 113). Berg ve Lune (2019, s.344-345) içerik analizinin genellikle insan iletişiminin formları üzerinde yürütüldüğünü ve toplanan her türlü verinin içeriğinin kodlamalarla analiz edildiğini belirtirler. İçerik analizi nihayetinde verilerin kodlamalar üzerinden çeşitli temalar etrafında toplanması amaçlanmaktadır. Bu temalarla araştırmanın temel sorularının cevaplanması hedeflenmektedir. Veri analiz aşamasında araştırmanın temel soruları dikkate alınarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar verilerin kategorilere ayrıldığı açık kodlama, verilerin ikinci kez kontrol edildiği, analitik kodların keşfedildiği eksenli kodlama ve verileri seçmek

için önceki kodların incelendiği seçici kodlama (Neuman, 2010) aşamalarına uygun olarak kodlanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın analizinde haber başlıkları, haberlerin giriş bölümleri ve içerikleri incelemeye alınmıştır. Öncelikle haberlerin en dikkat çekici ve en çok okunacağı bölümü olan başlık ve giriş bölümü ele alınmış, ardından haberlerin içeriğinin nasıl işlendiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Van Dijk (1988) haber başlıklarının okuyucunun haberi yorumlaması üzerindeki önemine dikkat çekerek, özellikle başlıklarda okuru etkileyecek söz öbeklerinin tahakküm ilişkilerinin nasıl kurulduğunu gösterir olduğunu ifade etmiştir (van Dijk, 1988:144; Akt: Göker ve Keskin, 2015). Haber başlıkları ile haberlerin giriş bölümü başlıkta verilen bilginin açıklandığı temel metne geçişi sağlayan özet niteliğinde bir bölümdür ve temel metnin okunurluğunu belirleyen en önemli kısımdır (Göker ve Keskin, 2015). Bu nedenle çalışmada, analiz aşamasında haberlerin başlık ve içerik bakımından hangi çerçeveye oturtulduğu keşfedilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1 Haber bölümlerine göre kodlamalar

Haber başlıklarında öne çıkan kodlar	Cinsel ilişki-Fuhuş, Çocuk Gelinler, Dolandırma, Kumalar, Dram, Çöpçatan Evlilikler, Evlilik Şebekeleri, Satılma, Tehdit, Suriyeli Gelinler, Boşanma, Türk Erkekleri
Haberlerin giriş bölümünde öne çıkan kodlar	Aile yapısının bozulması, Boşanma artışı, Cinsel istismar, Çocuk gelin, Çöpçatan, Dolandırma, Dram, Evlilik çetesi, Fuhuş çetesi, Kuma korkusu, Satılma-insan kaçakçılığı, Suriyeli yabancı gelinler, Yuva Dağılması
Haber içeriklerinde öne çıkan kodlar	Aile Birliğini tehdit, Aracılarla Evlilik, Cinsel İstismar, Fuhuş, Dolandırılan Erkekler, Dram, Erkeklerin Sözleri, Evlilik çetesi, İkinci eş siteleri, İkinci evlilik talebi, İmam nikahı, Komisyoncu sözleri, Kumalık-Şiddet, Mağdur Suriyeli Kadınlar, Suriyeli kadınların satılması, Önlem-Öneri, STK görüşleri, Suriyeli gelinler, Suriyeli kadınlar-Suçlama, Suriyeli kadınlar-Kalıplar-İmajlar, Suriyeli Kadınların Sözleri, Türkiyeli Tedirgin Kadınlar, Tehdit, Ticaret, Türkiyeli Kadınlar, Ucuz Evlilikler, Yardım İçin Evlenmeler, Zengin-Yaşlı Erkekler, Suriyeli Kurban Kadınlar, Mağdur Kadınlar,

Analiz aşamasında, kodlar ve kodlanan kısımlar yatay ve dikey olarak yani hem kendi içlerinde hem de haber genelinde incelenmiş, haberlerin başlıkları, içerikleri, yılları ve sıklıkla vurgulanan noktalar görülmeye çalışılmış, bütün olarak bu konu ile ilgili verilmek istenen mesaj anlaşılacak istenmiştir. Analizin nihayetinde üç ana tema ortaya çıkmıştır.

1. Kavramsal Torba Olarak Evlilikler
2. Evliliğin Taraflarının Temsili
3. Medyadaki Söylemin Özneleri ve Madunları: İçerikte Başvurulan Haber Kaynakları

Oluşan bu üç tema ile medyaya evlilik olarak yansıyan haberlerin içeriği irdelenmiş, evliliğin tarafları olarak kimlere söz verildiği görülmeye çalışılmış ve tarafların hangi kavramlarla temsil edildiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylece medyanın tarihin anlatısı olarak sunduğu haberlerle nelerin üretimini sağladığı açığa çıkarılmak istenmiştir.

Kavramsal Torba Olarak Evlilikler

Bu araştırmanın sorularından biri Suriyeli kadınlarla evliliklerin medyada nasıl ele alındığı, bir diğeri ise kadınların hangi deneyimlerinin evlilikler üzerinden aktarıldığıdır. Analiz aşamasında evlilik üzerinden anlatılan tüm deneyimler metnin bütünü üzerinden anlaşılacak istenmiştir. Haberlerin detaylarında Suriyeli kadınlarla evlilik olarak aktarılan birçok olayın anlatımında ciddi bir kavramsal bulanıklık olduğu görülmüştür. Haber içeriklerinde insan ticareti, aracılar üzerinden evlilikler, evlilik şebekeleri, çok eşli evlilikler, çocuk yaşta zorla evlendirmeler gibi şiddetin farklı formları bulunsa da tüm bunların evliliklerin gerçekleşme sürecinin birer aşaması gibi sunulduğu dikkati çekmiştir. Bununla beraber içeriklerde “evliliğin” anlatımında “ikinci eş olarak aldı”, “imam nikahı ile kuma aldı”, “Suriyeli eş istiyorlar”, “evlilik hareketli bir ticarete dönüştü” gibi kullanılan ifadelerin eril sözlüğün evlilik kavramına tekabülü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu temayla, kavramsal torba olarak evlilikler olarak adlandırılıp bahsi geçen durumların evlilik adı altında sunulduğuna ve evliliğin de “erkeğin kadını alması” anlayışına dayandığına dikkat çekilmek istenmiştir.

Haberlerin detaylarında Suriyeli kadınların evlilik adı altında karşılaştıkları sorunların arka planı görülmeye çalışılmıştır. Haberlerde evlilikler üzerinden yapılan açıklamalarda öne çıkan, Suriyeli kadınların para karşılığı evlendirildikleri, evliliklerin aracılar üzerinden gerçekleştiği, çok eşli evliliklerin artışı, kadınların zorla evlendirildikleridir. Haberlerde evlenmek talebinde bulunan erkeklerin aracılarda iletişime geçtiği ve onlara belli bir miktar para ödeyerek Suriyeli bir kadınla tanıştırıldığı aktarılmıştır. Bununla birlikte kadınların evlilik vaadi ile kandırıldıkları kimi evliliklerin ardında asıl olarak kadın ticareti olduğuna ilişkin bilgiler -dolaylı olarak sunulmuş olsa da- mevcuttur.

“Tercümanlar komisyoncu Gaziantep, Kilis ve ilçelerinde komisyoncu ya da aracı denilen adamlar var. Komisyoncuların işi, aileler ve kızları alıcı erkeklerle buluşturmak (Antep, 2014)

Ancak işin bir de ekonomik tarafı var. Suriyeli kadınları getiren ve evlenmeleri için aracılık yapan kişiler kendi ekonomik döngülerini kurmuşlar bile” (Mardin, 2014).

Adam 70 yaşında 30 yaşında Suriyeli kadınla evleniyor. Karısı ölenler veya boşananların Suriyeli kadınlarla evlendiklerini duyuyor veya şahit oluyoruz. İkinci evliliğini Suriyeli kadınlarla yapan çok oldu (Antep, 2014).

İngiliz basını, Türkiye'nin Suriye sınırındaki ilçelerde Suriyelilerle evliliğin "hareketli" bir ticarete dönüştüğünü yazdı (Haber Türk, 2014).

Bölgede eşinin bulunduğu eve Suriyeli kuma getiren erkekler olduğu gibi ayrı ev tutan erkeklerde imam nikâhı ile kuma alıyor. Resmi kayıtlara geçmediği için kaç Suriyeli

kadının kuma olarak evlendiği belirlenemese de bu sayının her geçen gün arttığı belirtiliyor. Bölgede Kürtçe ve Arapça bilinmesi sebebi ile Suriyeli kadınlarla dil sorunu da yaşanmıyor (Urfa, 2015).

İkinci kadınla evlendikten sonra “hayal kırıklığı” yaşayan ve “O gitsin bu gelsin” diye üçüncü eş arayanlar mı dersiniz... İmam nikahı kıydıktan iki hafta sonra “hasta bu” diye geri yollayanları mı? Hatta 700 TL’ye fırlayan kirayı ödeyemeyen Suriyelilere, “O zaman kızını ver” diyen ev sahipleri bile var. (Milliyet, 2014).

Suriyeli kadınların para karşılığı evlendirilmeleri ya da evlilikle kandırılarak fuhuşa zorlandıkları haberlere yansımıştır. Haber başlıklarında kadınlarla bu evliliklerin kadınların “satılması”, evliliklerin ticarete dönüşmesi şeklindeki ifadelerle kadınların nesneleştirildiği görülmüştür. Aynı zamanda başlıklarda kadınların bekaretlerine ve yaşlarına göre vurgulandıkları görülmüş ve haklar temelinde bir ifadeye rastlanmamıştır.

“Kan Donduran İddia! Katalogla Suriyeli Kadınları Satıyorlar”, “Suriyeli Bakireler 5 Bin Liraya Alınıp Satılıyor”, “Suriyeli Kadınlar Satılıyor”, “Suriyeli Kızlar 100-200 Dolara Satılıyor”, “Suriyelilerle Evlilik Ticarete Dönüştü”, “Suriyeli Kadınlar Fuhuşa Sürükleniyor”, “Suriyeli Kadınlara Korkunç Fuhuş Tuzağı”

Suriyeli kadınlarla evliliklerin imam nikahı ile özellikle çok eşlilik şeklinde olduğu haberlerde yer almaktadır. Tüm bu haberlerde Suriyeli kadınlarla ikinci üçüncü eş olmak üzere evliliklerin yapıldığı belirtilirken bu evlilikleri gerçekleştiren erkeklerin işaret edilmediği, bu durumun kadınların göç sonrası deneyimi ve sorunu gibi aktarıldığı ve bu aktarımlarda kadınların edilgenleştirilerek ifade edildiği görülmüştür. Bu durum konunun haberleştirilirken nasıl sorunsallaştırıldığını da gözler önüne koymaktadır. Çok eşli evlilikler haber içeriklerinde kumalık ifadesiyle yer edinmiştir. İçeriklerde çok eşliliğin “ucuza mal olması, masrafsız olması, Suriyeli kadınlarla çok eşli evliliklerin kolay olması” sebepleriyle evliliklerin yaygınlaştığı ifade edilmiştir. Buradaki “sebeplerin” yine kadınları nesneleştiren bir söylem olduğu da açıktır.

“Son 5 yılda Türkiye’ye getirilen mülteci kadınlar, özellikle de yaşı küçük olanlar ‘Bakım hizmeti’ altında ikinci bir eş olarak alınıyor. Yapılan araştırmalarda bu çok net ortaya çıktı. Kilis bu konuda başı çekiyor. Bu kadınların büyük bir çoğunluğu istismar edildiği için ya da farklı çaresizliklerden dolayı evlenmek zorunda kalıyor. Yaşı küçük bu genç kızlar ‘Sana yardım edeceğim’ düşüncesiyle kandırılıyor. Bunun yanı sıra kaldıkları mülteci kamplarındaki kötü yaşam koşulları da bu kadınları ikinci bir eş olmaya zorluyor. Bir de son yıllarda Şanlıurfa’da artan intihar sebeplerinin nedeni de ikinci eş olarak alınan Suriyeli kadınlar olarak görülüyor.” (Milliyet, 2018).

“Suriyeli küçük kızların imam nikâhıyla kuma yapılması da çok yaygınlaştı ve yaş sınırı 11-12’ye kadar düştü.” (Haber Türk, 2015).

Türkiye’de artık bitmeye yüz tutan kuma geleneği, Suriyeli mültecilerin gelmesiyle yeniden revaçta. Sadece Akçakale’de yüze yakın genç kızın böyle evlilik yaptığı söyleniyor (Milliyet, 2014).

Kuma ifadesi haber başlıklarında da sıklıkla yer almıştır. Suriyeli kadınlarla yapılan çok eşli evlilikler bir kriz, özellikle yereldeki kadınlar için korkulan bir durum ve kadınların dramı olarak haber başlıklarında yer almıştır. Kumalığın Suriye göçü öncesinden itibaren var olmasına rağmen haber başlıklarında yeni ortaya çıkmış bir kriz olarak ifade edilerek Suriyeli kadınlar ahlaki paniğin hedefi haline getirilmişlerdir.

“Savaşta Kaçtılar, Kuma Oldular”, “Bir Dram; Suriyeli Kumalar”, “Suriyeli Kadınlar, Katalogdan Kuma Olarak Seçiliyor”, “Gaziantep’li Kadınların Suriyeli Kuma Korkusu”, “Nataşa’dan Sonra Suriyeli Kuma Krizi”, “Suriyeli Kadınlar İkinci Eş Oldu...”

Haber içeriklerinde, erkeklerin göç sürecinde ve sonrasında Suriyeli kadınlarla evlenmek için aracılara irtibata geçerek ve aracılara belli bir miktar para ödeyerek kadınlarla evlendikleri, kendilerinden yaşça oldukça küçük Suriyeli kadınlarla ya da kız çocukları ile evlenme talebinde buldukları ve ikinci, üçüncü eşi olmak üzere Suriyeli kadınlarla evlendikleri görülmektedir. Bu tema altında toplanan başlıklarda dikkati çeken kadınların cinsiyete dayalı maruz kaldıkları şiddetin boyutlarının genişliği ile medyanın tüm bu şiddet türlerini evlilik olarak ifade ediyor ya da meşrulaştırıyor olmasıdır. Haberlerde sorun olarak ifade edilmese de görülmektedir ki Suriyeli kadınlar insan ticareti, çok eşlilik, çocuk yaşta zorla evlendirilmeler gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

Yukarıdaki bulgulara göre, hali hazırdaki medya söyleminde evlilik kavramı hukuki anlamının çok ötesine doğru esnetilerek, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin pek çok türünün söylemsel olarak üstünü örten bir kavramsal torbaya dönüştürülmüştür. Bu söylemsel manevrayı açık etmek üstü örtülen insan ticareti, damgalanma, erken yaşta ve zorla evlilik gibi şiddetleri de görünür kılmak için gereklidir.

Evliliğin Taraflarının Temsili

Bu bölümde evliliğin iki tarafı olmasına rağmen haberlerde Suriyeli kadınlar vurgusunun sıklıkla yapılıyor olması nedeniyle evliliğin taraflarının nasıl ele alındıkları görünür kılınmak istenmiştir. Bu evlilikleri başlatan ve devam ettiren önemli bir taraf olarak erkeklere haberlerde yer verilip verilmediği anlaşılmaya çalışılmış, bununla beraber taraflarla ilgili anlatımın nasıl inşa edildiği görülmek istenmiş, yine aynı şekilde Türkiyeli ve Suriyeli kadınların hangi kavramlarla temsil edildikleri görünür kılınmak istenmiştir.

a) Mağduriyet Sunumunun Tarafılığı: “Dolandırılan Erkekler”

Yukarıdaki temada ve örneklerinde görüldüğü üzere, Suriyeli kadınlara yönelik, insan ticareti ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet evlilik kavramı ile haberleştirilirken, bu haberlerde edilgen bir dil

kullanılmakta; erkekler, Suriyeli kadınları “satın alan” ya da ikinci üçüncü eş olarak evlenen taraf olarak doğrudan işaret edilmemektedir. Ancak “evlilik şebekesi tarafından dolandırılma” haberlerinde mağdur olan taraf olarak doğrudan işaret edildikleri görülmüştür. Dolayısıyla haber içeriklerinde olayın durumuna ilişkin tanımların erkeklerin perspektifinden sunulduğu düşünülmektedir.

Tekirdağ'ın Çerkezköy ilçesinde yaşayan M. E, (34), düğün hazırlığı yaptığı Suriyeli D. K. (29) tarafından 60 bin lira dolandırıldığını iddia etti. Başkasının dolandırılmasını istemediğini söyleyen E., "Benim başıma geldi, başkalarının da canı yanmasın" dedi (Hürriyet, 2020).

Cinsiyetten ve etnik kökenden bağımsız olarak evlilik sürecinde taraflardan birinin bir diğerini dolandırması da bir tarafın bir diğer tarafın rızası olmadan para karşılığı evlenmesi de suç teşkil etmektedir. Fakat haberlerin anlatımında erkeklerin mağduriyetleri vurgulanırken, Suriyeli kadınlara şiddet uyguladıkları vurgulanmamaktadır.

İlaveten yukarıdaki gibi erkek mağduriyetini vurgulayan haberler, hem konuyla ilgili geneldeki erkek imajını aklamakta hem de Suriyeli kadınların tehdit oluşturduğu mesajını vermektedir.

b) “Çaresiz-Endişeli” Türkiyeli Kadınlar

Haberlerde Türkiyeli kadınlar, Suriyeli kadınlarla evliliklerin önemli bir tarafı olarak ele alınmıştır. Suriyeli kadınların ülkedeki varlığının Türkiyeli kadınlar için bir tehdit gibi ifade edildiği haberlere sıklıkla rastlanmıştır. Haber içeriklerinde Türkiyeli kadınlar için “tedirgin, çaresiz, endişeli” gibi ifadelerle başvurduğu her iki kadın grubunun birbiri için bir risk faktörü gibi sunulduğu dikkat çekmiştir. Türkiyeli kadınların bu evliliklere ilişkin fikirlerinin anlatıldığı haberlerde Suriyeli kadınlara ilişkin kalıp yargıların yeniden üretildiği bir dil görülmüştür. Suriyeli kadınların Türkiye’deki varlığını kadınlar arasındaki rekabeti güçlendiren bir unsur olarak ifade eden haberlerde Türkiyeli kadınların bu duruma ilişkin tepkileri kızgınlık ile açıklanmıştır.

“Gaziantep’li erkeklerin son yıllarda Suriyeli kadınları ikinci eş olarak almanın yaygınlaşmaya başlaması Gaziantep’li kadınları tedirgin ediyor” (Antep, 2016).

“Türk kadınları da kendilerini çaresiz ve endişeli hissediyor. Zira aileleri parçalanıyor. Yani sınırın her iki tarafında da kurban kadınlar oluyor” (Haber Türk, 2014).

“Türk erkeklerinin yeni gözdeleleri Suriyeli kadınlar olmuş çünkü. ‘Türk kadınlarına rahat yok, gitti Ruslar geldi Suriyeliler. Suriyelilerin bakımlarına, iç giyimlerine ve makyajlarına çok dikkat etmeleri rekabet ortamını kızıştırıyor’ dedi” (Hürriyet, 2016).

Kızgınlık artıyor. Sınırdaki illerde ve ilçelerde kadınlar, Suriyelileri kocalarının aklını çelmekle suçluyor. Eşlerini kendilerini düzenli şekilde Suriyeli bir kadınla evlenmekle tehdit ettiklerini söylüyorlar (Haber Türk, 2014).

“Müvekkilim 64 yaşında ve 3 çocuğu var. 42 yıllık evliliği Suriyeli bir kadın nedeniyle bitiyor. Kadın müvekkilimin onuru kırılmasın diye anlaşmalı boşanmaya dönüştürdük.” (Antep, 2014).

Bir kadın grubunun bir diğer kadın grubuna tehdit olarak sunulduğu bu haberlerde Türkiyeli kadınlar Suriyeli kadınların mağdurları olarak aktarılmıştır. Türkiyeli kadınlar, bir felaketin karşısında kalmış ve ne yapacağını bilemeyen kişiler gibi resmedilmiştir. Bununla birlikte içeriklerde görünen ama bir sorun olarak ifade edilmeyen önemli bir sorun da Türkiyeli kadınların erkekler tarafından Suriyeli kadınlar üzerinden tehdit edilerek evlilik içinde denetim altına alınmaya çalışıldıklarıdır.

“Kızgınlık artıyor. Sınırdaki illerde ve ilçelerde kadınlar, Suriyelileri kocalarının aklını çelmekle suçluyor. Eşlerini kendilerini düzenli şekilde Suriyeli bir kadınla evlenmekle tehdit ettiklerini söylüyorlar” (Sözcü, 2014).

Kadınlara erkekleri evliliğin içinde tutmanın yollarını bilmeleri gerektiği mesajını içeriye taşıyan bu haberlerde kadınlar üzerinde yaratılan baskının büyüdüğü görülmektedir.

c) Suriyeli Kadınlar, ya Tehdit, Terbiye, Kurbanlık Nesne ya Şeytani Özne

İncelenen haberler Suriyeli kadınları üç boyutta nesneleştirmektedir, aile yapısına tehdit olarak, evli Türkiyeli kadınlara yönelik bir terbiye nesnesi olarak ve kurban olarak. Her üç boyutta da nesneleştirme kadınların öznelliklerinin görmezden gelindiği, onların erkekler ve diğer Türkiyeli kadınlar açısından betimlendiği bir dil ile yapılmaktadır.

Haber başlıklarının Suriyeli kadınlarla ilgili korkutucu bir durumu ifade eden bir tonda kadınları aile birliğini tehdit eden, yuva yıkan, boşanmaların artmasına sebep olan kişiler olarak gösterdikleri ve bu sebeplerle de haber içeriklerinde suçlanan ifadelerin altının çizildiği ve yine ahlaki paniğin hedefi olarak gösterildikleri görülmüştür.

“Suriyeliler Tehdit”, “Suriyeli Kadınlarla İkinci Evlilikler Aile Yapısını Tehdit Ediyor!”, “Suriyeli İkinci Eş Yuva Yıkıyor”, “Türkler, Karısını Boşayıp Suriyeli Kızlarla Evleniyor”, “Urfa’da Suriyeli Kumalar Boşanmaları Arttırdı”

“Eşlerimizi çalıyorlar” (Sözcü, 2014).

Aşağıdaki örnekte Suriyeli kadının, bir diğer kadını evlilik içinde denetim altında tutmanın bir yolu ve bir tehdit olarak sunan bir erkeğin ifadesi yer almaktadır. Haberler bu ifadelere yer vererek belirli bir erkekliğin öğretildiği eril olanın ayakta tutulduğu bir alana da dönüşmüştür.

“Karım beni kızdırınca onu üstüne Suriyeli kadın almakla tehdit ediyorum. Bana bazen soruyor ‘Gizli bir Suriyeli karın var mı?’ diye. Ben de ‘Henüz yok’ diyorum ki dikkatli olsun” (Y.C., 40, iş adamı, erkek, Şanlıurfa- Sosyolog Dr. Tuba Duman’ın araştırmasından)” (Hürriyet, 2016).

Suriyeli kadınlara ilişkin temel kalıp yargının kadınların “bakımlı” olması ve dolayısıyla Türkiyeli kadınlar için bu özellikleriyle bir tehdit olarak değerlendirildikleri, Suriyeli kadınların haber içeriklerinde cinsel bir nesne gibi ifade edildiği görülmüştür.

“Suriyeli kadınlar çok bakımlı. Türkiyeli kadınlar, kocamı kaptıracağım stresi yaşıyor” (Bursa, 2014).

“Kulaktan kulağa yayılanlara göre Suriyeli kadınlar, “Türk erkekleri lokum gibi ama kadınları kendine bakmıyor” diye konuşuyor. Bu söz Kilisli kadınları kızdırsa da ortak fikir; Suriyeli kadınların kişisel bakım ve makyajlarına gösterdikleri özen. Kozmetik mağazasını eniştesiyle işleten M. Y. İse gözlemlerini, “Kozmetikte sınır tanımıyorlar. Parfümden makyaj malzemesine, kokulu ve simli krem ve pudralara kadar her tür ihtiyaçlarını alıp çıkıyorlar” diye anlattı (Antep, 2014).

İki yıl önce 10 bin TL'ye el sıkışılırken, şimdilerde 1.000-2000 TL arasında pazarlık yapıldığı telaffuz ediliyor. Güneydoğu illerinde “başlık parası” adıyla 3 ila 5 bin TL'ye anlaşılıyor. Bir esnafın deyimiyle: “Patatesin kilosu 2 olan da var, 5 de...” Peki “patates”in değeri neye göre belirleniyor? “Yaşına veya güzelliğine göre değişir” deniyor. (Milliyet, 2014).

Nesneleştirilmenin boyutu, yukardaki başlık parasının da tıpkı patatesin ederi gibi yaşa ve güzelliğe göre biçildiğini veren dilde görmek mümkün.

Kurban imajı, Suriyeli kadınların yaşamlarının aktif özneleri olduğu anlayışından uzak birer mağdur olarak tanımlandığı haber içeriklerinde evliliklerin dram, kadınların kurban biçiminde ifade edildiği, kadınların kurbanlaştırıldığı görülmüştür.

“Kocasını savaşta ölen kadınlar çocuklarına bakmak için sığınacak bir yer alıyor. Bu durumdan faydalanan bazı evli erkekler bu kadınları çocuklarına sahip çıkma vaadiyle ikinci eş olarak alıyor. Hiçbir yasal güvenceleri olmayan bu kadınlar, kuma geldikleri evlerde ilk eşin eziyetlerine maruz kalıyor. Bir kısmı da imam nikahıyla evlendikten birkaç ay sonra sokağa ya da babasının evine geri bırakılıyor” (Antep, 2016).

“Sınırın iki tarafında da kurban, kadınlar” (Haber Türk, 2014).

Kilis'te yaygın olan ‘kuma’ geleneğine kurban giden Suriyeli kadınlar için İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerden bile gidenler var (Urfa, 2015).

“Kumalık sorunu bu kentte yıllardır kadınların en fazla mağdur olduğu konulardan biri. Hatta sadece iki eşlilik değil, üç, dört eşli olanlara rastlamak bile mümkün.” (Mardin, 2014).

Haberlerde Suriyeli kadınların temsiline ilişkin dikkat çeken bir diğer nokta ise kadınların kimi haberlerde şeytanlaştırılarak ifade edildikleridir. Suriye göçünden sonra Suriyeli kadınların erkeklerle evlenip düğünden hemen önce ya da düğün sonrası, düğünde takılan takılarla kaçmaları üzerine haberler ‘evlilik şebekesi, evlilik çetesi, dolandırma’ haberleri olarak aktarılmıştır. Suriyeli kadınlar evlilik çetesinin birer üyesi olarak ifade edilirken erkekler evlilik hayallerini gerçekleştirememiş mağdurlar olarak ifade edilmişlerdir. Kimi haberlerde “gerdeğe bile giremeden” ve benzeri ifadelerle erkeklerin kayıplarının büyük olduğu vurgusu yapılmıştır.

“Suriyeli Gelin’ Çetesinden 5 İlde 2 Milyon TL’lik Vurgun!”, “Denizli’de Suriyeli Gelin Altınlara Kaçtı”, “Kuma Tokadı! Getirdiği Kuma 70 Bin TL’sini Çarptı!”, “Suriyeli Kadınlarla Evlendireceğiz’ Diyerek Dolandırdılar”, “Suriyeli Bekâr Kadınları Hedef Alan ‘Kelebek’”, “Damat düğün sabahı büyük şok yaşadı!”, “Gerdeğe girmeden altınlarla kaçtılar”, “Evlilik Çetesi’ne bir kurban daha! Çobanın köpeğini bile öldürdüler”.

Nazilli’de tanıdıkları aracılığıyla iki Suriyeli kadınla evlenen Şenel Aydın ve Ali Ak dolandırıldı. İlk gece hasta olduklarını bahane edip gerdeğe girmeyen kadınlar, takılar ve paralarla kayıplara karıştı. (Milliyet, 2015).

Haber içeriklerinde genelde Suriyeli kadınların ticari bir sürecin nesnesi, cinselliğin nesnesi, evliliklerin tehdidi ve savaşın mağdurları olarak ifade edildiği görülmüştür. Kadınların deneyimleri, maruz kaldıkları şiddet sözcük kaydırmacaları ile gizlenmiştir. Öte yandan kadınların özneliğinin dile getirildiği yegâne haber konusunda erkeklerin mağduriyeti söz konusudur. Bu durum yukarıda bahsedilen mağduriyet sunumunun eril taraflılığının bir diğer göstergesidir.

Medyadaki Söylemin Özneleri ve Madunları: İçerikte Başvurulan Haber Kaynakları

Evlilik iki tarafın anlaşmasına bağlı ve yasal olarak bağlayıcılığı olan bir kurum olmasına rağmen haber içeriklerinde evliliğin tanımına ve kapsamına bakılmaksızın çeşitli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet pratiklerinin evlilik olarak ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca evliliğin iki tarafına ilişkin bakışın yanlı olduğu dikkat çekmiştir. Bu nedenle haberler oluşturulurken evlilik olarak ifade edilen bu sürecin öznelerine haber kaynağı olarak başvurulup başvurulmadığı ya da hangi konularda kimlere başvurulduğu anlaşılmalı istenmiş, haber içeriklerinde kimlerin bilgisine başvurulduğu, medyanın kimleri bu evliliklerin özneleri kimleri madunları olarak yarattığına, özneyi nerelerde sildiğine dikkat çekmek amaçlanmıştır. Bu araştırma, yöntem itibarıyla sıklık belirtmek amacı taşımayan bir araştırma olsa da öznelerin ve madunların kimler olarak kurgulandığının altını çizmek adına bu temada sayılarla da açıklama yapılacaktır.

Haber içeriklerinde tarama yapılan yıllar içinde Suriyeli kadınların dahil olduğu-edildiği evlilik şebekesi haberlerinin toplam 22 haber olduğu görülmüştür. Bu 22 haber içerisinden 12 haberde “Suriyeli kadınlarla evlilik vaadi ile dolandırılan erkekler”in sözlerine yer verilmiştir. Suriye göçünden sonra Türkiyeli kadınların, Suriyeli kadınların varlığından korktuklarına ilişkin yapılan 9 haberde ise sadece 2 Türkiyeli kadının sözlerine yer verilmiş ancak bu haberlerden bir tanesi İngiliz Guardian gazetesinin haberinin aktarımıdır.

Aşağıdaki haberde Türkiyeli kadınların ifadesi yer almaktadır. Kadınlar erkekler tarafından Suriyeli kadınlarla evlenmekle tehdit edildiklerini Suriyeli kadınları suçlu bularak anlatmaktadırlar. Korkunun üretilmesini destekleyecek bu ifadelerle birlikte Türkiyeli kadınların deneyimlerini görünür kılacak bir diyaloga yer verilmemiştir.

K. Mahallesi’nden F., kocasının her tartışmada kendisine “Git, bana Suriyeli mi yok” demesinden bıkmış. Filiz, evli ve iki çocuklu erkek kardeşinin, nikâhlı eşinin üstüne 15

yaşındaki Suriyeli kadını kuma getirdiğini anlatıyor. B. Mahallesi'nden E. T.'nin üç çocuklu komşusu, resmi nikâhlı eşinin üstüne iki Suriyeli kadını kuma almış. Taşçı endişeyle konuşuyor: "Yarın benim de başıma gelebilir. İşimizi, aşımızı, şimdi de eşimizi alıyorlar." (Hürriyet, 2016).

İncelenen bütün haberlerde Suriyeli kadınlar işaret edilse de 139 haber içerisinden toplamda sadece 7 haberde Suriyeli kadınların sözlerine başvurulmuştur. Aşağıda Suriyeli kadınların evliliklerine ilişkin söylediklerinin örneği yer almaktadır. Haber içeriğinde kadınların doğrudan sözlerinden ziyade aktarım dili kullanıldığı, kadınlar arası rekabetin ve Suriyeli kadının evliliği bilerek seçmiş olmasıyla suçlanan dili alt metin olarak satır aralarında karşımıza çıkıyor. Bununla birlikte kadınların ifadelerinden evlenmeyi yoksulluktan kabul ettiklerinin altı çizilerek kadınların mağduriyetleri vurgulanmaktadır.

Gerçek ismini vermek istemeyen Dünya, 35 yaşında ve 7 yıl önce Kamışlı'dan Nusaybin'e ikinci eş olarak gelmiş. Üç katlı bir evin birinci katındaki dairesine buyur ediyor bizi. Kocasının ilk eşinin oturduğu üst katı işaret ediyor. Pek anlamadıklarını da ekliyor. Dünya babası öldükten sonra maddi sıkıntılar içinde kaldığı için evlenmiş eşiyile. Kocasının evli ve çocukları olduğunu da biliyormuş gelmeden önce. Dünya eşiyile imam nikahı kıyıldığı için yasal haklarından yoksun olmaktan şikayetçi. Dünyaya Suriye'deki savaştan sonra Türkiye'deki erkeklerle evlenmek için gelen Suriyeli kadınları soruyorum. "Ben parasızlık yüzünden evlendim onlar ise savaş yüzünden" diyor üzgün bir sesle..."Şimdi pişmanım. Suriye'de 4 eşle nikahlanma hakkı var, ama burada yok. Sadece oturma iznim var, o kadar" diyor (Mardin, 2014).

Savaştan kaçıp Türkiye'ye sığındım. Yaşadığımız semte sürekli "yardım için" gelen adamlar vardı. Sonrasında biri, benimle evlenmek istedi. Yaşı 55'miş, eşi ölmüş ve çocuğu yokmuş. Çaresizlikten kabul edecektim. Çünkü adam, aileme ev tutacağını söyledi. Araştırdım öğrendim ki evliymiş, 4 çocuğu varmış. İptal ettim, şu an çaresiz koca bekliyorum (Milliyet, 2014).

Haberlerin genel itibariyle Suriyeli kadınlarla evliliklerin nasıl gerçekleştiğini anlamaya ve Suriye göçünden sonra göç alan bölgelerde ne gibi değişimler olduğunu anlamaya ilişkin bir çerçevede yapıldığı görülmüştür. Haberlerde Suriye göçü sonrası aile yapısında değişim olduğuna dikkat çekmek amaçlı avukatlar ya da baro başkanları ile Suriyeli kadınlar "yüzünden" boşanmaların arttığına ilişkin diyalogların yer aldığı görülmüştür.

Baro Başkanı şöyle dedi: "Suriye'deki iç savaştan kaçanlar, Şanlıurfa'da kuma evlilikleri yaparak kendilerini güvence altına alıyor. Durum böyle olunca başta aile içerisinde ekonomik sıkıntılar çıkıyor. Ardından eşler arasında geçimsizlik yaşanması üzerine çiftler boşanmak için mahkemeye başvuruyor." (Urfa, 2015).

Sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile de haber içeriklerinde görüşmelere yer verilmiştir. Taramada 7 haberde sivil toplum kuruluşu temsilcisi ile kadınların deneyimleri hakkında görüşüldüğü görülmüştür. Haber içeriklerinde Suriyeli kadınlarla evliliklerin nasıl gerçekleştiğini anlamak üzere görüşlerine başvuru sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin bu süreci evliliklerin artışı ve Suriyeli kadınların çaresizliği üzerinden ifade ettikleri görülmüştür. Doğrudan Suriyeli kadınlara başvurmak yerine sivil toplum kuruluşu temsilcilerine başvurmak “mültecilerin sözlerini duymak için bir temsilciye ihtiyaçları vardır” mesajını da içeriye taşımaktadır.

Gaziantep'ten bir aktivistin şu sözleri yer alıyor: “Çok sayıda (Suriyeli) kadın bu evlilikleri çaresizlikten kabul ediyor. Düşündükleri tek şey ailelerini nasıl besleyecekleri. Söz konusu düzenlemeler bunun tek yolu gibi görünüyor. Erkekler de bu durumu suiistimal ediyor (Haber Türk, 2014).

A., kadınların isteyerek kumalıyı kabul etmediğini hatırlatarak, “Zorla kabul ediyorlar ya da yozlaşmışlardır. Başka çıkış noktası yok. Aç kalacaklar, sürüklenecekler” diyor (Mardin, 2014).

Suriye savaşından bu yana Suriyeli kadınlarla ikinci evliliklerde yüzde 50 oranında bir artış olduğunu da ekliyor sözlerine. Bunun nedeni ise Suriyeli ya da başka yabancı kadınlarla evliliğin, çok daha ucuza yapılabilmesi (Mardin, 2014)

Evliliklerin nasıl gerçekleştiğini anlamak adına başvuru kanallardan birisi de bu süreçte para karşılığı aracılık yapan kişilerdir. Haberlerde aracılarda herhangi bir ürünün ticari sürecine yönelik bir diyalog izlenimi veren, para üzerinden evliliğin “satılan” tarafının bir kadın olduğu anlayışından uzak bir dil kurulduğu görülmüştür.

K. D. Adlı bir kişi 60 kadar Suriyeli kadının Türklerin evlenmesini sağladığını söylemiş, “Türkiye'nin her yerinden erkekler beni arıyorlar, Suriyeli bir eş istiyorlar. Suriyeli kadınların daha sadık olduklarını, fazla konuşmadıklarını söylüyorlar” diye de eklemiştir. K. D.'e göre, Suriyeli bir kadınla evlenmenin toplam maliyeti yaklaşık 10 bin lira. (Haber Türk, 2014).

“Evlilik yaşı 15- 50 arasındadır. 5 bin TL karşılığında kadının kökünü alırsın. Daha da aşağı olur tabii. Pazarlığa açıktır. Babası para istemez. ‘Kızım kendini kurtardı’ diye düşünür. Bu para, aracılarda pay edilen bahşiş rüşvettir. Kadına yüzük, bilezik gibi ziynet eşyaları takılır.” (Sözcü, 2015).

İçeriklerde başvuru haber kaynakları, kadınların daralan ifade alanını gösterir niteliktedir. Haklarında en fazla konuşulan kadınlar sözlerine en az başvuru, sesleri en az duyulan taraf, haberlerin madunları olmuşlardır. Kadınların deneyimlerinin bir kısmının anlatıldığı haberlerde ise sivil toplum kuruluşu temsilcilerine başvurulmuştur. Bununla birlikte Suriyeli kadınlarla evlilikleri ve Suriye göçü sonrası yaşananları anlatmak üzere Suriyeli kadınları aile birliğine tehdit olarak gösteren

avukatların görüşlerine ya da Suriyeli kadınlar tarafından “mağdur edilen” erkeklerin sesine daha fazla yer verildiği görülmüştür. Dolayısıyla sesine ve sözlerine yer verilen taraflara ve bu tarafların Suriyeli kadınlarla ilgili ifadelerine bakıldığında haberlerde Suriyeli kadınlara ilişkin olumsuz bir algı yaratma eğilimi olduğunu söylemek mümkündür. Kadınlar haberlerin “adına konuşulan” tarafı olmuşlardır.

Her üç ana tema altındaki bulguları birlikte düşünersek, Suriyeli kadınların medyada temsil edildikleri dilin işleyişindeki ana söylemsel taktiği mağduriyet sunumunun eril taraflılığı olarak isimlendirebiliriz. Mağduriyet sunumunun eril taraflılığı beş manevra ile işlemektedir:

1. Erkeklerin birlikte yaptıkları hak ihlallerinde özne olarak doğrudan işaret edilmemeleri,
2. Kadınların başına gelen esas hak ihlallerinin adının konmaması, evliliğin bunlara dolaylı olarak işaret eden bir torba kavram olarak kullanılması,
3. Kadınların cinsel kimlikleri üzerinden bir tehdit, diğer kadını terbiye aracı ya da dilsiz kurban olarak nesneleştirilmeleri. Bunlara ilaveten sadece erkeklerin dolandırıldığına dair haberlerde kadınlardan tehlikeli özne olarak bahsedilmesi, ancak burada da tanıklıklarına baş vurulmaması ve tabii gerçekleşmeyen bu “evliliklerin” resmi nikah olup olmadığına haber içeriklerinde bilgi verilmemesi,
4. Göçmen kadınlara haber kaynağı olarak başvurulmaması,
5. Kadınların hak ihlallerine dair deneyimleri üzerine haber yapılmaması.

TARTIŞMA

Suriyeli kadınlar ve kız çocukları sosyal hizmetler açısından, haklarına ulaşmaları için desteklenmesi gereken önemli bir müracaatçı grubunu oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda haklarının gündeme gelmesi ve haklara ulaşmalarının sağlanması ayrıca sosyal hizmet sunumu ve savunuculuk adına kamusal tartışmada Suriyeli kadınlara yönelik kalıp yargıları görmek önemlidir. Suriye göçü sonrası Türkiye’de Suriyeli kadınların maruz bırakıldığı şiddetin bir kısmının evlilikler adı altında yapıldığı ya da yapılan evliliklerin, kadınların istismarı alanına dönüştüğünü gösteren çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu çalışma, kadınların göç sonrası Türkiye’deki evlilikleri üzerinden ifade edilen esasen hak kayıpları, şiddet, istismar gibi sorunları barındıran, deneyimlerinin medyaya nasıl yansıdığını görünür kılmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın veri toplama sürecinde ciddi bir şiddet ve istismar meselesi olan bu durumun medyaya az yansımalarının görülmesiyle mülteci kadınların sorunlarının haberleştirilmemesi sorununa da dikkat çekmek istenmiştir. Bu anlamda bu çalışma kadınların evlilikler üzerinden yaşadıkları sorunlarının medyada nasıl ele alındığını görünür kılmak niyetiyle başlamış buna medyanın bu konuyu sorunsallaştırmama ya da yanlı sorunsallaştırma -mağduriyet sunumunun eril taraflılığı- tavrı da eklenmiştir. Çalışmada haberlerin hangi çerçevede ele alındığı anlaşılmaya çalışılmış; haber başlıkları, haberlerin içerikleri incelenmiştir. İncelemede haber içeriklerinde kadınların karşılaştıkları birçok sorunun evlilik olarak ifade edildiği medyanın genel tavrının da bu evliliklerin nasıl gerçekleştiğine ilişkin detaylar vermek olduğu görülmüştür. Analizin sonunda Suriyeli kadınların evliliklerinin medyada aktarımı üzerine ciddi bir kavramsal karışıklık olduğu görülmüştür. Kadınlar para karşılığı evlendirilmeler, zorla evlendirilmeler, çok eşli evlilikler,

erken yaşta evlendirilmeler gibi insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya kalmaktadır ve fakat medyanın bu sorunları söylemsel kaydırmacalarla evliliklerin gerçekleşme sürecinde yaşanan bazı sorunlar olarak aktardığı görülmüştür. Medyanın eril dili haberlerin bütününe sirayet etmiş gerek haber başlıkları gerekse içeriklerle Suriyeli kadınlara ilişkin olumsuz imajın yaratılacağı bir alana dönüştürüldüğü görülmüştür.

Haber içerikleri incelendiğinde olaylara ilişkin arka plan bilgisinin verilmediği görülmüştür. Bu evliliklere aracı olanların, Suriyeli kadınlarla evlenmeyi talep edenlerin kimler olduğuna ilişkin doğrudan sunulan bilgiye rastlanmamıştır. Kimi zaman haber kaynağı olarak dış basının haberleri haber edilmiş, buna ilişkin araştırma yapılmadan konuya spekülatif değer yüklenmeye çalışılarak haberler yapılmıştır. Özellikle haberlerin dilinde duyulan geçmiş zaman dilinin kullanılarak spekülasyonun artırıldığı izlenimi edinilmiştir. Analiz sürecinde yerel ve ulusal yayınlar arasında fark olup olmadığı görülmeye çalışılmış fakat çoğu zaman ulusal basının yerele yansıyan haberleri doğrudan alarak haberlerini ürettiği görülmüştür. Bu durum ulusal basının bu konuyu haberleştirme bakımından önemli bulmadığı izlenimi yaratmaktadır.

Kadınların evlenme sürecinde ve sonrasında yaşadıkları sorunlar kadınların savaş sonrası mağduriyeti, dramı olarak ele alınmış, kadınlar yaşamlarının birer öznesi olarak değil mağdur mülteciler olarak anlatılmıştır. Benzer bir bakış erken yaşta zorla evlendirilen kız çocukları ile ilgili haberlerde de kendisini göstermiş, “çocuk gelin trajedisi” gibi ifadelerle haber değeri artırılmaya çalışılmıştır. Haberlerde kadınların ve kız çocuklarının bu süreçte karşılaştıkları hak ihlalleri vurgusu yapılmadığı, bu konunun insan hakları boyutuna yer verilmediği görülmüştür.

Ataman (2014) yazılı basında Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı dil ve nefret söylemini ele aldığı çalışmasında hak temelli bakıştan yoksunluk, güvenlik endeksli bakış ve haberlerin sosyal üretimi ve medyanın ötekileştirici rolü üzerinden analizini açıklamıştır. Ataman bu çalışmasında sağduyu kavramının ön plana çıkarılarak haberlerde insan hakları ile ilgili temel argümanlara yer verilmediğini haber ve köşe yazılarının hak temelli bakış açısından yoksun olduğunu vurgulamıştır (Ataman, 2014, s.62). Suriyeli kadınların evliliklerine ilişkin haberlerde de benzer şekilde hak temelli bakışın olmadığı, kadınların bu süreçte karşılaştıkları hak kayıplarına vurgu yapılmadığı bununla birlikte Suriyeli kadınları ötekileştiren bir dil kullanıldığı görülmüştür.

Haber taraması için seçilen tarih aralığı 9 yılı kapsıyor olsa da ulaşılan ilgili haber sayısının 139 olması bu konunun haber değerini az görme ve kamunun bu sorunu görmeyi reddediyor olması ile ilişkili görülmektedir. Bauman (2019, s.10) mültecilerle ilgili haberlerin medyaya az yansımaya başlamasını “mülteci trajedisinden bıkkınlık” üzerinden ifade bulduğunu bunun ise karşılıklı ayrıştırmayı pekiştirdiğini ifade eder. Suriyeli kadınların karşılaştıkları bu ciddi soruna ilişkin haberlerin hak temelli bir anlayıştan uzak yapılmasıyla birlikte cinsiyetlendirilmiş bir temsille yapılmış olması da kadınlara, cinsellik ile ilişkilendirilmiş kişiler olarak bakıldığını ve kadınların öznelliğinin göz ardı edildiğini göstermektedir.

Bu çalışmada haberlerde kadınların hangi ifadelerle temsil edildiği de incelemeye alınmış, Türkiyeli ve Suriyeli kadınları bu sürecin farklı açılardan mağduru olarak ifade eden söylemin ortak olduğu görülmüştür. Türkiyeli kadınları Suriyeli kadınların göç etmesiyle birlikte endişeli, karşılarındaki kadın grubu karşısında çaresiz olarak aktaran, iki kadın grubunu birbirine birer tehdit olarak sunan bir dil benimsenmiştir. Suriyeli kadınların evlilikleri dram olarak değerlendirilmiş, kadınlar savaşın öte tarafının da mağduru olarak kurbanlaştırılmıştır. Medya göçmenin varlığını görmezden gelerek göçmenleri görünmez kılabilir fakat göçmenin varlığının yok sayılmayacağı durumlarda göçmenler bir tehdit unsuru gibi sunulur ya da kurban/mağdur olarak ifade edilirler (Akkaya ve Kam, 2017). Coşkun'un uluslararası basında Suriyeli kadınların nasıl temsil edildiğine ilişkin yaptığı araştırmasında kadınların dünyayı etkileyen büyük olaylar karşısındaki dönüştürücü rolleriyle değil kurbanlar veya bu olayların seyircileri olarak çerçevelendiklerini; kadınların mağduriyet hikayeleriyle sunulurken yeni hayatlarıyla nasıl başa çıktıklarına ilişkin haberlere yer verilmediğini aktarmıştır. Coşkun bu haberleri Suriyeli kadınları mülteciliğin edilgen özneleri olarak sunuyor olmaları bakımından eleştirmiştir (Coşkun, 2015).

Haberlerde ortak olarak Suriyeli kadınların sembolik olarak yok sayıldıkları; kullanılan ortak dilin ise Suriyeli kadınları suçlayan, bir tehdit unsuru gibi sunan, ticari bir pazarlığın parçası olarak gösteren cinsiyetçi bir dil olduğu görülmüştür. Kadınların sınır aşan kişiler olarak birer tehdit gibi algılanmalarının yanında Suriyeli kadınlarla evliliklerin arttığına ilişkin haberlerin de benzer bir algıyla üretildiği görülmüştür. Göçmenlerin varlığının sayılarla ifade edilişi bir yandan göçmenlerin insanlığı algısını zedelerken diğer yandan tehdit oldukları düşüncesini pekiştiren ve korku yaratan bir durumdur (Santoro, 2012; Akt: Akkaya ve Kam, 2017).

Çalışmada haber kaynağı olarak nerelere başvurulduğu da üzerinde durulan bir nokta olmuştur. Evlilikler Suriyeli kadınlar üzerinden aktarılırken Suriyeli kadınların sözlerine sınırlı düzeyde yer verildiği görülmüştür. Taranan haberler arasında sadece birkaç Suriyeli kadının sözlerine yer verildiği görülmüş bunun dışında haber kaynağı olarak sivil toplum kuruluşu temsilcileri, aracılık yapan erkekler, Suriyeli kadınların ülkeye gelmesiyle birlikte boşanmaların arttığı vurgusunu yapan çoğunluğu erkek olan avukatlara başvurulmuştur. Rajaram (2002, s.251) siyasi kimliğin ve söylemin bölgesel devletle bağlantısının vatandaşı olmaması veya vatandaşlıktan yoksun olanların suskun kalması veya suskun olarak kabul edilmesi anlamına geldiğini ve bu durumun onlar adına bir temsilci veya uzmanın konuşması gerektiği anlayışını doğurduğunu belirtir. Rajaram (2002) mültecilerin temsili üzerine yaptığı çalışmasında özellikle insani yardım kuruluşlarının mültecileri çaresiz ve yitik insanlar olarak tanımladıklarına dikkat çekerek mültecilerin bu temsiline özellikle onların bedeni üzerinden yapıldığını, mültecilerin sessiz ve silueti olmayan fiziksel bir kitle olarak ifade edildiklerini anlatır. Langlois (2015), Rajaram'ın bu ifadesinden hareketle mülteci kadınları suskun, çaresiz ve bedenleri üzerinden değerlendiren anlayışın 1951 Cenevre Sözleşmesinde açıklanan mülteci tanımının ardında yattığını ifade eder. Langlois mülteci tanımında devleti olmayan ifadesinin kişinin kendini ifade edecek en önemli aracın yokluğu anlamına geldiğini bu nedenle de mültecileri suskun olarak görme ve onlar adına konuşma eğiliminin yüksek olduğunu açıklar. Konu mülteci kadınlar

olduğunda ise üçüncü dünyadaki kadınlar olarak kültürel özcülüğün mülteci kadınları en marjinal grup olarak görmeye sonuçlandığını ifade eder. Langlois (2015) mülteci kadınların bütün mülteci gruplar içinde en çaresiz olarak temsil edilmelerinin toplumsal cinsiyet ve kültürel özcülükle yakından ilgili olduğunu söylemektedir. Kandiyoti (2015, s.13) ise söz konusu Orta Doğu ülkeleri olduğunda kadınların tek özelliklerinin Müslüman olmalarıymış gibi değerlendirildiği kadınların içinde yaşadıkları topluma ilişkin açıklayıcı herhangi bir bağlama bakılmadığını anlatır. Bu tartışmalar odağında Suriyeli kadınlarla kurulan ilişkinin evlilik, özellikle çok eşli evlilik üzerinden olması kadınları sadece geldikleri ülkenin kültürel pratiklerine indirgeyen anlayışı gösterdiğini; medyada Suriyeli kadınlarla evliliklerin temsilinde kadınları suskun olarak kurgulayan anlayışın da mülteci olma hali üzerinden oluşturulduğunu görüyoruz. Çalışmanın analizinde de görüldüğü üzere Suriyeli kadınların deneyimlerine ilişkin sözlerine Suriyeli kadınlardan çok onları temsil ettiği düşünülen Türkiyeli sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin sözlerine yer verilmiştir.

SONUÇ

Yukarıda örneklendirildiği üzere birçok araştırma Suriyeli kadınların zorla evlilikler üzerinden şiddete maruz bırakıldığını göstermektedir. Bu çalışmada Suriyeli kadınlarla evlilik söyleminin medyada nasıl ele alındığını anlamak amacıyla 139 habere ulaşılmıştır. Haberlerin içerik analizinin sonunda Suriyeli kadınların evliliklerini konu alan medya diline dair üç temel tespit yapılmıştır: Suriyeli kadınların “evlilikler” adı altında maruz kaldıkları şiddet haber içeriklerinde bulanık bir biçimde sunulmakta, haberlerde evliliğin tarafları taraflı bir biçimde temsil edilmekte ve haber kaynağı olarak bu evliliklerin birer öznesi olan Suriyeli kadınlara başvurulmamaktadır. Kadına yönelik insan ticareti, şiddet ve istismar içeren vakaların evlilik olarak haberleşmesi, şiddet olgularını evliliğin ve aile kurmanın kutsallığı anlayışının arasına saklayan, kadınların insan hakları ihlallerinin adını koymayan puslu bir ifade zemini üretmektedir.

Bu ifade zemini, Suriyeli kadınların evliliklerini konu alan haber dilinde mağduriyet sunumunun eril taraflılığı olarak adlandırdığımız beş söylemsel manevra ile kurulmaktadır: yapılan hak ihlallerinde erkekler özne olarak doğrudan işaret edilmemekte; kadınların hak ihlallerinin adı konmamakta ve evliliği bunlara dolaylı olarak işaret eden bir torba kavram haline getirilmekte;

Suriyeli kadın imajı tehdit, diğer kadını terbiye aracı ya da dilsiz kurban olarak nesneleştirilmekte; haberlerde kadınların ifadelerine yer verilmemekte, kadınların hak ihlalleri haber yapılmamaktadır.

Arendt'in şiddeti anlamaya ilişkin yürüttüğü tartışmasında ifade ettiği gibi “kelimelere, ancak işlevleri gizlemek değil de açığa çıkarmak olursa güvenebiliriz” (Arendt, 2018, s.79). Medyada, yani kamusal alanda üretilen söylemin şiddetin üstünü örten ve baskı yaratan dilini görmek, sosyal çalışmacının özgürleştirici bir dil ve yaklaşım geliştirebilmesi için gereklidir. Sosyal hizmet uygulamaları açısından baskı karşıtı uygulama yapabilmek için her şeyden önce baskıyı ve ikincil konuma itmeyi (subordination) kullanılan dilde ve düşünce kalıplarında tespit edip, bunların özgürleştirici alternatiflerini düşünüp, konuşmak elzemdir. Medyanın kamuoyu üzerindeki etkisi göz önünde

bulundurulurken, bu ayrımcı dil ve tavrın Suriyeli kadınlara yönelik etkileri konusunda, bunun sosyal çalışmacıların da gündelik düşünce ve yaklaşımlarına sirayet etmiş olabileceği ve empatiyi engelleyebileceği konusunda dikkatli olunması gerekmektedir (Atasü-Topcuoğlu, 2020; 2021). Bu yanı sıra haber içeriklerinde madunlaştırılan ve kurbanlaştırılan kadınları, sosyal çalışma yapmak için düşünürken, onların seslerini ve deneyimlerini merkeze almak, yani bulunduğu yerden başlamak, insan hakları temelli yaklaşımıyla bu dili kullanmak ve yaymak, kadınları kendi yaşamının kurucuları ve değiştiricileri olarak desteklemek adına önemlidir. Haber içeriklerinde Suriyeli kadınlar adına konuşan sivil toplum temsilcileri olduğu dikkati çekmiştir. Sivil toplum örgütlerinin hak kazanım ve savunuculuk sürecindeki etkisi kıymetli ve büyüktür, fakat kadınların güçlenmesi ve tam temsilinin sağlanması adına doğrudan kendi sözlerine yer verilmesi, yapısal güçsüzlükleri ortadan kaldırmak adına Suriyeli kadınların dahil olduğu sivil toplum örgütlerinin oluşturulması önemlidir. Sosyal hizmet uzmanlarınca gerçekleştirilen rol ve işlevler arasında yer alan savunuculuk birlikte çalıştığı müracaatçıların değişim sürecine katılımını sağlamak ve yaşamlarında etkili kararlar alan özneler olma yolunda onları desteklemek amacı taşımaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2016, s.77). Sosyal hizmet uygulamalarında etkili savunuculuğun kritik noktalarından biri birlikte çalışma ortamı yaratmaktır. Bu anlamda, araştırmamızda ortaya çıktığı gibi mülteciliğin suskunlukla ilişkilendirildiği ve temsilinin ancak bir başkası tarafından mümkün olacağı anlayışını değiştirmenin yollarından biri Suriyeli kadınlarla birlikte savunuculuk sürecini yürütmektir.

Savunuculuk işlevini vaka ya da grup savunuculuğu şeklinde yerine getiren sosyal hizmet uzmanları grup savunuculuğunda özellikle ortak bir sorunu olan bir grup müracaatçının sorunlarının çözümünde sosyal politikaları ya da kanunları değiştirmeye yönelik çalışmalar yapar (Sheafor ve Horejsi, 2016, s.78). Suriyeli kadınların şiddet deneyimlerinin üstü örtülü bir biçimde medyada yer almasına ve medya üzerinden kadınlara yönelik ötekileştirici düşüncelerin pekiştirilmesine karşın sosyal hizmet uzmanları kamuyu etkileyecek bu araçlarla da çalışmalı, birlikte çalıştığı müracaatçı katılımını üst düzeye çıkarmalıdır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu çalışma gazete haberlerinin içerik analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiş, çalışmada kişiler üzerinden veri toplanmamıştır. Bu nedenle çalışmada TR Dizin kuralları gereği etik kurul izni gerekmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

AFAD (2014). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016). Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasındaki

evlilik ilişkileri araştırması.

- Akkaya, Ö., Kam, Y. (2017). Sınır bekçisi medya ve sınırların eşiğindeki kadınlar: Anaakım gazetelerin online platformlarında Suriyeli kadınların temsili. Savaş söylemlerinde kadın imgesi.
- Akyüz, S., Tursun, Ö. (2019). When Syrian 'girls' meet Turkish 'boys': Mapping gendered stories of mixed marriages. *Middle East Critique*, 28(1), 29-49. <https://doi.org/10.1080/19436149.2018.1549215>
- Arendt, H. (2018). *Şiddet Üzerine*. (Çev. Bülent Peker). İstanbul: İletişim.
- Ataman, H. (2014). Yazılı basında ayrımcı söylem ve Suriyeli mülteciler. *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil*.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2019). Media discussion on the naturalization policy Syrians in Turkey. *International Migration*, 57(2), 283-297.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2020) *Welfare state responses and social workers' Attitudes towards Syrian women in Turkey*, in Williams, L., Coşkun, E., Kaşka, S. (Eds.) *Women, Migration and Asylum Seeking in Turkey*, Palgrave:London
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2022) Refah devleti ile göçmen ve mültecilerin ilişkileneşinde sosyal çalışmacılar, toplumsal cinsiyet ve empati, E. Coşkun, S. Kaşka, L. Williams, (Der.) *Göçmen ve mülteci kadınlar, Türkiye'de araştırma, politika ve uygulamada toplumsal cinsiyet farkındalığı*, İstanbul: Bağlam
- Bartels, S. A., Michael, S., Roupetz, S., Garbern, S., Kilzar, L., Bergquist, H., ... & Bunting, A. (2018). Making sense of child, early and forced marriage among Syrian refugee girls: a mixed methods study in Lebanon. *BMJ global health*, 3(1).
- Bauman, Z. (2019). *Kapımızdaki Yabancılar* (Çev. Emre Barca). İstanbul: Ayrıntı yayınları
- Berg, B.L., Lune, H. (2019). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Çev. Ed: Asım Arı), Eğitim Yayınevi.
- Cherri Z, Gil Cuesta J, Rodriguez-Llanes JM, Guha-Sapir D. (2017). Early marriage and barriers to contraception among Syrian refugee women in Lebanon: A Qualitative Study. *International journal of environmental research and public health*, 14(8), 836.
- Coşkun, B. B. (2015). From Victimhood to Heroism: Media representation of Syrian Women. International Conference on Gender and Migration, Gediz University.
- Doğanay, Ü., Çoban Keneş, H. (2016). Yazılı basında Suriyeli 'mülteciler': Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerçeklerinin inşası, *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 143-184.
- Elmas, Ş., Paksoy, A.F. (2020). Türk basınında Suriyeli sığınmacı kadınların temsili. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (35). Pp.184-210.
- Erdoğan, M. (2020). Suriyeliler barometresi, Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi. Ankara: Orion Kitabevi
- Faist, T. (2000). The volume and dynamics of international migration and transnational social

- spaces, Oxford University Press, Oxford.
- Genç, H.D., Öztürk, D. (2016). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar: Mevcut durumları, sorunlar ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*. (84), 67-91.
- Göker, G., Keskin, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 41.
- Gönül, S. (2020), Zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet: Suriyeli kadınların evlilik deneyimleri. K. Biehl, D. Danış (Der) Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç araştırmaları.
- İçduygu, A. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar: "Siyasallaşan" bir sürecin analizi. *Toplum ve Bilim Sayı* 140.
- Kandiyoti, D. (2015). Cariyeler, bacılar, yurttaşlar kimlikler ve toplumsal dönüşümler, (Çev. Aksu Bora, Feyziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay). Metis Yayınları: İstanbul.
- Karakaya, H. (2019). Savaş ve göç sürecinde Suriyeli kadınlar. *Social Sciences*, 14(5), 2275-2290.
- Kaya, M. (2017). Türkiye'deki Suriyeliler iç içe geçişler ve karşılaşmalar. Hiper Yayın.
- Kolukırcık, S. (2009). Mülteci ve sığınmacı olgusunun medyadaki görünümü: Medya politikası üzerine bir değerlendirme, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.
- Kümbetoğlu, B. (2020). Niteliksel araştırmalarda analiz. Bağlam Yayıncılık. İstanbul
- Langlois, M.P. (2015) Discussing refugee women: speechlessness, helplessness and bodies-as-facts. *Inquiries Journal/Student Pulse*, 7(8).
- Mazlumder (2014). Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu. Mazlumder kadın çalışmaları grubu yayını, Ankara
- Narlı, N. Özaşçılar ve Turkan İpek, I.Z. (2020). Turkish Daily press framing and representation of Syrian women refugees and gender-based problems: Implications for social integration. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 18(1), 1-21.
- Neuman, L.W. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası
- ORSAM-TESEV (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri
- Palriwala, R., & Uberoi, P. (Eds.). (2008). Marriage, migration and gender (Vol. 5). SAGE Publications
- Rajaram, P. K. (2002). Humanitarianism and representations of the refugee. *Journal of refugee studies*, 15(3), 247-264.
- Sheafor, B. W., Horejsi, C.J. (2016). *Sosyal hizmet uygulaması: Temel teknikler ve ilkeler*. Nika Yayınevi.
- Şener, G., Çavuşoğlu, Ç., İrklı, H.İ., (2020). Medya ve toplumsal Cinsiyet. Toplumsal cinsiyet tartışmaları içinde. Ankara: Dipnot yayınları.
- Williams, L. (2010). *Global marriage: Cross-border marriage migration in global context*. Springer.